

Jarosław Zagrodnik

Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Śląski

e-mail: jarekzagrodnik@poczta.fm

ORCID: 0000-0003-0428-8067

INTERAKCJA POSTĘPOWANIA WYJAŚNIAJĄCEGO I POSTĘPOWANIA DYSCYPLINARNEGO W SPRAWACH DYSCYPLINARNYCH STUDENTÓW (ZAGADNIENIA WYBRANE)

INTERACTION OF INVESTIGATION PROCEDURES AND DISCIPLINARY PROCEEDINGS IN STUDENT'S DISCIPLINARY CASES (SELECTED ISSUES)

Abstract

The article is devoted to presenting connections between interaction of investigation procedures and disciplinary proceedings as two stages of proceedings in student's disciplinary cases. Considerations included in this article are subordinated to assumption, according to which the actual shape of the interaction mentioned above is determined by the way in which the issue of the scope of the interaction of investigation procedures is resolved as well as the impact of the actions taken in these proceedings on the examination of the case in disciplinary proceedings. The analysis of the first of the issues mentioned above gives ground for statement that regulation included in the Act on Higher Education and Science (according to which – returning the petition for punishment in order to complementing the investigation procedures) leads directly to increasing the burden of proof of the investigation procedures in terms of substantive examination of the student's disciplinary case. The legal solution indicated above determines the wide scope of consolidation of evidences for the Disciplinary Board during the investigation procedures; in fact subject to disproportionate expansion and prepares a disciplinary case

for resolution by this committee. This assessment is supported by regulating the impact of the evidence that was perpetuated in investigation procedures on the examination and adjudication of the case in disciplinary proceedings. It resulting in a wide-ranging possibility of using this evidence as a basis for a judgment on disciplinary liability.

KEYWORDS

investigation procedures, disciplinary spokesman, the Disciplinary Board, clarification of the case, the basis of the judgment of investigation procedures, returning the petition for punishment in order to complement the investigation procedures

SŁOWA KLUCZOWE

postępowanie wyjaśniające, rzecznik dyscyplinarny, wyjaśnienie sprawy, komisja dyscyplinarna, wpływ postępowania wyjaśniającego na postępowanie dyscyplinarne, podstawa dowodowa ustaleń faktycznych komisji dyscyplinarnej

Postępowanie w sprawach dyscyplinarnych wobec studentów zmierza do rozstrzygnięcia kwestii odpowiedzialności dyscyplinarnej za przewinienie dyscyplinarne stanowiące czyn polegający na naruszeniu przepisów obowiązujących na uczelni lub uchybieniu godności studenta (art. 307 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce¹). Jego modelowy przebieg (tok postępowania) powinien być ukształtowany w taki sposób, aby gwarantował sprawne osiągnięcie „merytorycznego” celu tego postępowania, który można wyrazić w postaci zasady trafnej reakcji dyscyplinarnej, zgodnie z którą ten i tylko ten, kto jest winien przewinienia dyscyplinarnego, powinien za to ponieść odpowiedzialność taką i tylko taką, na jaką wedle prawa zasłużył². Odwołując się do normatywnego wzorca toku postępowania w sprawach dyscyplinarnych studentów, w aspekcie rozpoznania i rozstrzygnięcia kwestii odpowiedzialności dyscyplinarnej można w nim wyodrębnić dwa zasadnicze odcinki – stadia postępowania, mianowicie postępowanie wyjaśniające i postępowanie dyscyplinarne. Na najwyższym poziomie ogólności, zakładając pewne uproszczenie,

¹ Tekst jedn. Dz.U. z 2020 r. poz. 85, z późn. zm.; dalej: p.s.w.n.

² Przedstawiona zasada stanowi bezpośrednie nawiązanie do definicji zasady trafnej reprcji karnej sformułowanej w odniesieniu do procesu karnego przez M. Cieślaka. Zob. tenże, *Nieważność orzeczeń w procesie karnym PRL*, Warszawa 1965, s. 83; tenże, *Polska procedura karna. Podstawowe założenia teoretyczne*, Warszawa 1984, s. 221. Por. też J. Zagrodnik, *Model interakcji postępowania przygotowawczego oraz postępowania głównego w procesie karnym*, Warszawa 2013, s. 83.

można stwierdzić, że działalność procesowa w pierwszym z tych stadiów ma charakter przygotowawczy w tym sensie, że polega co do zasady na wyjaśnieniu sprawy dyscyplinarnej w stopniu wymaganym do zainaugurowania postępowania dyscyplinarnego oraz zebraniu i utrwaleniu materiału dowodowego w określonym zakresie na potrzeby rozstrzygnięcia o odpowiedzialności dyscyplinarnej przez komisję dyscyplinarną (funkcja przygotowawcza postępowania wyjaśniającego). Postępowanie dyscyplinarne obejmuje z kolei działalność procesową podporządkowaną zasadniczo merytorycznemu rozpatrzeniu (rozpoznaniu i rozstrzygnięciu) kwestii odpowiedzialności dyscyplinarnej. Wyróżnione stadia postępowania w sprawach dyscyplinarnych pozostają ze sobą w interakcji (wzajemnej relacji), którą wypełnia układ wzajemnych powiązań między nimi, znajdujących odzwierciedlenie w sposobie ukształtowania zasadniczych elementów strukturalnych każdego z tych stadiów, determinujących modelowe ukształtowanie ich przebiegu³.

Ze względu na prawidłowość, zgodnie z którą postępowanie wyjaśniające poprzedza postępowanie dyscyplinarne, powiązania składające się na układ wzajemnej relacji (interakcję) między tymi stadiami, które można dostrzec w wymiarze rzeczywistym, przebiegają przede wszystkim po torze odpowiadającym temu porządkowi, a więc od postępowania wyjaśniającego do postępowania sądowego. Powiązania, które znamionuje przeciwny wektor oddziaływania, mają w tym wymiarze charakter retrospektywny i dotyczą np. weryfikacji legalności czynności dokonanych w postępowaniu wyjaśniającym lub dostateczności podstaw do rozpoznania sprawy w postępowaniu dyscyplinarnym. Ich znaczenie wzrasta zdecydowanie w aspekcie rozważań nad modelem postępowania w sprawach dyscyplinarnych, wówczas bowiem pierwszoplanową rolę powinno odgrywać określenie koncepcji postępowania dyscyplinarnego, przesądzające w istocie ukształtowanie przebiegu postępowania wyjaśniającego. W takim przypadku ważne staje się w szczególności ustalenie sposobu i zakresu urzeczywistnienia na gruncie regulacji postępowania dyscyplinarnego zasady skargowości, zasady bezpośredniości, zasady kontradyktoryjności czy zasady ciągłości lub swobodnej oceny dowodów, przy jednoczesnym uwzględnieniu m.in. roli komisji dyscyplinarnej i jej przewodniczącego w toku postępowania dowodowego na rozprawie. W niniejszym opracowaniu nie chodzi jednak o podejmowanie takich kwestii, lecz o przedstawienie głównych wyznaczników interakcji postępowania wyjaśniającego i postępowania dyscyplinarnego na gruncie uregulowania postępowania w sprawach dyscyplinarnych studentów wynikającego ze stosunkowo niedawno przyjętej ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce oraz rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 28 września 2018 r. w sprawie szczegółowego trybu postępowania wyjaśniającego i dyscyplinarnego w sprawach studentów, a także sposobu wykonywania kar dyscyplinarnych

³ Szerzej w aspekcie karnoprocessowym zob. J. Zagrodnik, *Model interakcji...*, s. 39–40.

i ich zatarcia⁴. W świetle dotychczasowych spostrzeżeń wydaje się oczywiste, że określony cel badawczy wymaga spojrzenia na wzajemną relację (interakcję) między wyróżnionymi stadiami postępowania w sprawach dyscyplinarnych z perspektywy postępowania wyjaśniającego. Z tego punktu widzenia jej rdzeń i zasadniczą determinantę stanowią rozwiązania prawne w kwestii zakresu przedmiotowego postępowania wyjaśniającego oraz wpływu czynności dokonanych w tym postępowaniu na rozpoznanie sprawy w postępowaniu dyscyplinarnym.

Przez pojęcie zakresu przedmiotowego postępowania wyjaśniającego należy rozumieć skonkretyzowane zadania (cele) tego postępowania, wyznaczające ramy czynności procesowych zmierzających do wyjaśnienia sprawy w tym pierwszym stadium postępowania w sprawach dyscyplinarnych studentów. Na tle nader skromnej regulacji postępowania w tych sprawach w ustawie – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce nie powinno być nic zaskakującego w spostrzeżeniu, że nie znajdują w niej sprecyzowania zadania postępowania wyjaśniającego. Przepis art. 313 ust. 2 p.s.w.n. oraz przepisy § 11 ust. 1 i 2 r.p.w.d. pozwalają jedynie na zidentyfikowanie celu horyzontalnego (celu głównego⁵) postępowania wyjaśniającego, upoważniają bowiem do stwierdzenia, że służy ono zasadniczo weryfikacji podstaw do skierowania wniosku o ukaranie do komisji dyscyplinarnej, a więc podstaw do zainaugurowania drugiego stadium postępowania w sprawach dyscyplinarnych studentów. Realizacji tego celu towarzyszy badanie sprawy pod kątem dopuszczalności postępowania wyjaśniającego przez pryzmat przesłanek procesowych określonych w art. 17 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego⁶ oraz pod kątem zakończenia postępowania wyjaśniającego w drodze wystąpienia z wnioskiem do rektora o wymierzenie kary upomnienia (§ 11 ust. 1 i 2 r.p.w.d.). Skonkretyzowanie zadań postępowania wyjaśniającego, jego celów szczególnych, podporządkowanych osiągnięciu ustalonego celu horyzontalnego jest możliwe na podstawie przewidzianego w art. 320 p.s.w.n. odesłania w odniesieniu do postępowania wyjaśniającego i dyscyplinarnego, w zakresie nieuregulowanym w ustawie – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, do odpowiedniego zastosowania przepisów Kodeksu postępowania karnego. Mając na względzie funkcję przygotowawczą omawianego stadium postępowania w sprawach dyscyplinarnych studentów, należy przyjąć na podstawie powołanego przepisu, że w zakresie dotyczącym jego zadań znajduje zastosowanie przepis art. 297 § 1 k.p.k., w którym określone są zadania postępowania przygotowawczego w ramach procesu karnego. „Transfer” tej normy poza macierzysty obszar regulacji z założonym dostosowaniem do postępowania w sprawach dyscyplinarnych studentów, dopuszczonym formułą „odpowiedniego” stosowa-

⁴ Dz.U. z 2018 r., poz. 1882; dalej: r.p.w.d.

⁵ Por. M. Kurowski, (w:) D. Świecki (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. I, Warszawa 2018, s. 1112.

⁶ Tekst jedn. Dz.U. z 2020 r., poz. 30, z późn. zm.

nia przepisu, prowadzi do konstatacji, że do zadań postępowania wyjaśniającego należy:

1) ustalenie, czy czyn studenta, wskazany w poleceniu rektora dotyczącym wszczęcia postępowania wyjaśniającego, został popełniony i czy stanowi on przewinienie dyscyplinarne (art. 297 § 1 pkt 1 i 2 w zw. z art. 320 p.s.w.n. i § 4 ust. 1 r.p.w.d.);

2) zebranie danych osobopoznawczych, określonych w art. 213 k.p.k.;

3) wyjaśnienie okoliczności sprawy, w tym ustalenie osób pokrzywdzonych;

4) zebranie, zabezpieczenie i w niezbędnym zakresie ustalenie dowodów dla komisji dyscyplinarnej (art. 297 § 1 pkt 1–5 k.p.k.).

Odwołując się do odpowiedniego zastosowania przepisów Kodeksu postępowania karnego na gruncie postępowania w sprawach dyscyplinarnych studentów, wymienione zadania należy rozpatrywać na tle ogólnych celów postępowania w kwestii odpowiedzialności dyscyplinarnej, wynikających z art. 2 § 1 k.p.k. w zw. z art. 320 p.s.w.n. i odnoszących się do obu wyróżnionych wcześniej stadiów tego postępowania. Prowadzi to do wniosku, że rzecznik dyscyplinarny jako organ prowadzący postępowanie wyjaśniające, oprócz zadań charakterystycznych dla tego stadium, powinien mieć również na względzie np. realizację celów prewencyjnych postępowania w sprawach dyscyplinarnych, zabezpieczenie prawnie chronionych interesów pokrzywdzonego oraz to, aby rozstrzygnięcie sprawy dyscyplinarnej nastąpiło w rozsądnym terminie.

Gwoli uniknięcia niejasności, które mogłyby się nasuwać na tle brzmienia art. 297 § 1 pkt 1 i 2 k.p.k., niezbędne staje się podkreślenie, że w aspekcie konkretyzacji pierwszego z wyszczególnionych zadań (celów szczególnych) postępowania wyjaśniającego znalazła uwzględnienie jego specyfika, wyrażająca się w tym, że podlega ono wszczęciu na polecenie rektora, który w tym w zakresie opiera się na powyższej wiadomości o popełnieniu przez studenta czynu noszącego znamiona przewinienia dyscyplinarne (§ 4 ust. 1 r.p.w.d.). To przesądza w istocie o tym, że postępowanie wyjaśniające od samego początku ma charakter spersonalizowany, w tym sensie, że jest skonkretyzowane pod względem podmiotowym poprzez jego odniesienie do określonego studenta, odpada więc potrzeba „wykrywania” sprawcy, o której mowa w art. 297 § 1 pkt 2 k.p.k. Na marginesie analizowanej problematyki warto podkreślić, ponieważ ma to niebagatelne znaczenie w wymiarze praktycznym, że polecenie przez rektora wszczęcia postępowania wyjaśniającego należy odczytywać w kontekście normatywnym wynikającym z odpowiedniego zastosowania w odniesieniu do postępowania wyjaśniającego przepisu art. 303 k.p.k., regulującego podstawę wszczęcia postępowania przygotowawczego, przyjmując, że do jego sformułowania może dojść w razie istnienia podstawy do wszczęcia postępowania w sprawie dyscyplinarnej w postaci uzasadnionego podejrzenia popełnienia przewinienia dyscyplinarne przez studenta. Na rzecz takiego zapatrywania przemawia względ na wynikające już z powyższych obserwacji, *sui generis* „uwikłanie” studenta w tok postępowania

w sprawie dyscyplinarnej od chwili jego rozpoczęcia, a więc od wszczęcia postępowania dyscyplinarnego, niepodobieństwem byłoby bowiem zaakceptowanie postawienia studenta w takiej sytuacji, gdyby miało to opierać się wyłącznie np. na anonimowej informacji o popełnieniu przewinienia czy domyśle lub ledwie przypuszczeniu popełnienia przewinienia dyscyplinarnego. Oparcia dla zaprezentowanego stanowiska można również upatrywać w treści przepisu § 6 ust. 1 r.p.w.d., biorąc pod uwagę procesowy charakter czynności wymienionych w tym przepisie, podejmowanych przez rzecznika dyscyplinarnego w ramach postępowania wyjaśniającego. Wolno sądzić, że świadczy to o tym, że nie mieszczą się w nim „przedprocesowe” czynności sprawdzające przewidziane w art. 307 § 1 k.p.k., które miałyby służyć ustaleniu podstawy do jego wszczęcia. Skłania to do konstatacji, że wskazane na końcu czynności, np. zwrócenie się o uzupełnienie zawiadomienia o popełnieniu przewinienia dyscyplinarnego przez studenta lub sprawdzenie faktów podanych w anonimie wskazującym na jego popełnienie, powinny poprzedzać polecenie przez rektora wszczęcia postępowania wyjaśniającego na podstawie § 4 ust. 1 r.p.w.d.

Na tle poczynionych ustaleń, płynnie przechodząc do przybliżenia wyróżnionych zadań postępowania wyjaśniającego, należy zauważyć, że pierwsze z nich, polegające na ustaleniu, czy czyn, w związku z którym wszczęto postępowanie, został popełniony i czy stanowi on przewinienie dyscyplinarne, obejmuje w istocie weryfikację w warunkach procesowych wskazanej wyżej podstawy do wszczęcia tego postępowania. Innymi słowy, można powiedzieć, że na jego realizację składa się procesowa weryfikacja uzasadnionego podejrzenia popełnienia przewinienia dyscyplinarnego przez studenta, powziętego przez rektora na podstawie wiadomości o czynie noszącym znamiona takiego przewinienia. Jej pozytywny rezultat stanowi siłę napędową ścigania przewinienia dyscyplinarnego i realizacji dalszych zadań postępowania wyjaśniającego⁷.

W zakresie dotyczącym zebrania danych określonych w art. 213 k.p.k. niezbędne staje się w pierwszej kolejności zwrócenie uwagi, że powołany przepis przewiduje ich ustalenie w stosunku do oskarżonego. Dostosowanie tej normy do postępowania wyjaśniającego przy wykorzystaniu formuły „odpowiedniego” stosowania przepisu i uwzględnieniu zakresu pojęcia oskarżonego *sensu largo* (art. 71 § 3 w zw. z art. 71 § 1 k.p.k.) prowadzi do wniosku, że ustalenie danych wymienionych w art. 213 k.p.k. może mieć miejsce dopiero w następstwie przedstawienia zarzutów studentowi, którego czynu dotyczy postępowanie w sprawie dyscyplinarnej (zob. § 7 ust. 1 r.p.w.d. w zw. z art. 320 p.s.w.n. i art. 313 § 1 k.p.k.). Należy w związku z tym wykluczyć uzyskiwanie takich danych w stosunku do wskazanego studenta, jeżeli jest on przesłuchiwany przed ewentualnym skie-

⁷ W tym duchu na gruncie karnoprosesowym m.in. J. Tylman, (w:) P. Hofmański (red. naczelny), *System Prawa Karnego Procesowego*, t. X, R. A. Stefański (red.), *Postępowanie przygotowawcze*, Warszawa 2016, s. 139; M. Kurowski, (w:) D. Świecki (red.), *Kodeks...*, s. 1113; J. Zagrodnik, (w:) J. Zagrodnik (red.), *Proces karny*, Warszawa 2019, s. 497.

rowaniem w stosunku do niego ścigania w ramach postępowania wyjaśniającego. Uwzględniając specyfikę postępowania dyscyplinarnego, należy przyjąć, że organ prowadzący postępowanie wyjaśniające powinien ustalić tożsamość studenta, któremu zostały przedstawione zarzuty w tym postępowaniu, jego numer Powszechnego Elektronicznego Systemu Ewidencji Ludności (PESEL), a w przypadku studenta nieposiadającego numeru PESEL, np. obcokrajowca, numer i nazwę dokumentu stwierdzającego tożsamość oraz nazwę organu, który dokument wydał, a także wiek studenta, jego stosunki rodzinne i majątkowe, wykształcenie, zawód i źródła dochodu, dane o jego uprzednim ukaraniu karą dyscyplinarną. Biorąc pod uwagę konieczność ustalenia numeru PESEL, można uznać za zbędne ustalanie nadanego studentowi numeru identyfikacji podatkowej⁸. Zebranie wymienionych dotychczas danych osobopoznawczych służy realizacji ogólnego celu postępowania w sprawach dyscyplinarnych studentów, polegającego na trafnym zastosowaniu wobec studenta środków reakcji dyscyplinarnej określonych w art. 308 p.s.w.n. (art. 2 § 1 pkt 2 k.p.k. w zw. z art. 320 p.s.w.n.). Na tej podstawie można stwierdzić, że omawiane zadanie postępowania wyjaśniającego ma zasadniczo znaczenie dla zagwarantowania prawidłowego orzekania w postępowaniu dyscyplinarnym. Nie należy jednak tracić z pola widzenia tego, że w postępowaniu wyjaśniającym analiza zebranych danych osobopoznawczych może mieć wpływ na decyzję rzecznika dyscyplinarnego co do wystąpienia do rektora z wnioskiem o wymierzenie studentowi kary upomnienia (§ 11 ust. 1 pkt 3 r.p.w.d.). Poza danymi osobopoznawczymi, ustaleniu na podstawie przepisu art. 213 § 1 k.p.k. w zw. z art. 320 p.s.w.n. podlegają również w miarę możliwości dane umożliwiające kontaktowanie się ze studentem, któremu przedstawiono zarzuty, obejmujące numer telefonu i telefaksu oraz adres poczty elektronicznej. Zwrot „w miarę możliwości”, świadczący jednoznacznie o względnym charakterze powinności zebrania wymienionych danych „kontaktowych”, prowadzi do wniosku, że jest ona uwarunkowana z jednej strony ich posiadaniem przez studenta, z drugiej strony uzyskaniem do nich dostępu przez organ procesowy. Warto w tym kontekście zaznaczyć, że przepis art. 213 § 1 k.p.k. (w zw. z art. 320 p.s.w.n.) nie daje podstawy do tego, aby upatrywać w nim obowiązku udostępnienia określonych danych kontaktowych przez studenta. Natomiast odmowa z jego strony nie stoi na przeszkodzie ich ustaleniu przez rzecznika dyscyplinarnego w inny sposób.

W aspekcie interakcji postępowania wyjaśniającego oraz postępowania dyscyplinarnego zasadnicze znaczenie ma ukształtowanie w płaszczyźnie normatywnej dwóch pozostałych zadań pierwszego z tych stadiów postępowania w sprawach dyscyplinarnych studentów. Jeśli chodzi o zadanie polegające na wyjaśnieniu sprawy, to kwestię fundamentalną stanowi stopień poznania procesowego, którego osiągnięcie w wyniku czynności dowodowych w postępowaniu

⁸ Por. M. Kurowski, (w:) D. Świecki (red.), *Kodeks...*, s. 804–805.

wyjaśniającym warunkuje przejście do kolejnego etapu procesowego, a więc zainauguowanie postępowania dyscyplinarnego. Z teoretycznego punktu widzenia można wskazać dwie biegunowe różne koncepcje rozwiązań w podniesionej kwestii. Jedna z nich oznaczałaby supremację postępowania wyjaśniającego nad postępowaniem dyscyplinarnym, a jej wyrazem musiałoby być założenie wszechstronnego (wyczerpującego) wyjaśnienia sprawy w pierwszym z tych stadiów i zabezpieczenia przeprowadzonych w tym zakresie dowodów na potrzeby rozprawy przed komisją dyscyplinarną. Na gruncie postępowania w sprawach dyscyplinarnych studentów, które byłyby podporządkowane temu założeniu, postępowanie wyjaśniające stanowiłoby rdzeń tego postępowania, a zgromadzony w nim materiał dowodowy byłby filarem ustaleń faktycznych rozstrzygnięcia w kwestii odpowiedzialności dyscyplinarnej. Wyznacznikiem drugiej koncepcji jest założenie dominującej roli postępowania dyscyplinarnego i tym samym komisji dyscyplinarnej w aspekcie wyjaśnienia sprawy dyscyplinarnej studenta. Zgodnie z tym kierunkiem myśli wyjaśnienie sprawy w ramach pierwszego stadium postępowania w kwestii odpowiedzialności dyscyplinarnej studenta powinno wyczerpywać się zasadniczo na przeprowadzeniu dowodów w zakresie niezbędnym do podjęcia decyzji co do istnienia podstaw do wystąpienia z wnioskiem o ukaranie.

Z treści art. 297 § 1 pkt 4 k.p.k. w zw. z art. 320 p.s.w.n. nie wynika jednoznacznie stopień wyjaśnienia sprawy w ramach pierwszego stadium postępowania w sprawach dyscyplinarnych studentów. Jego dookreślenie wymaga odniesienia wyjaśnienia sprawy do ustalonego wcześniej celu horyzontalnego (celu głównego) postępowania wyjaśniającego w postaci weryfikacji podstaw do skierowania wniosku o ukaranie do komisji dyscyplinarnej. Na tej podstawie można stwierdzić, że w toku postępowania wyjaśniającego musi ono osiągnąć stopień poznania procesowego pozwalający organowi ścigania dyscyplinarnego na zdecydowanie, czy zachodzą dostateczne podstawy faktyczne i prawne do zainauguowania postępowania dyscyplinarnego albo wystąpienia do rektora z wnioskiem o wymierzenie kary upomnienia, czy też postępowanie należy umorzyć. Oznacza to zarazem, że nie jest konieczne wyczerpujące wyjaśnienie sprawy w pierwszym stadium postępowania w kwestii odpowiedzialności dyscyplinarnej studenta. Upoważnia to do konstatacji, że uregulowanie zakresu wyjaśnienia sprawy w postępowaniu wyjaśniającym odpowiada koncepcji zakładającej pierwszoplanową rolę postępowania dyscyplinarnego w aspekcie rozpoznania sprawy dyscyplinarnej studenta.

Przyjmując inną optykę i koncentrując uwagę na konfiguracji procesowej, w której następuje wszczęcie postępowania dyscyplinarnego, należy podkreślić, że stopień wyjaśnienia sprawy i tym samym dowodowego uprawdopodobnienia faktu głównego (popelnienia przewinienia dyscyplinarnego przez studenta), który to warunkuje, należy identyfikować ze stanem subiektywnego przekonania rzecznika dyscyplinarnego co do tego, że przewinienie dyscyplinarne zostało

przez określonego studenta popełnione. Wniesienie wniosku o ukaranie bez takiego subiektywnego przekonania, popartego rzecz jasna przeprowadzonymi dowodami, w gruncie rzeczy należałoby oceniać przez pryzmat realizacji znamion przestępstwa fałszywego oskarżenia, stypizowanego w art. 234 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny⁹.

Wyjaśnienie sprawy w ustalonym powyżej zakresie, oprócz dość oczywistego i niezbędnego określenia czasu, miejsca, sposobu popełnienia przewinienia dyscyplinarnego oraz jego skutków, może zmierzać do wykrycia okoliczności dotyczących winy sprawcy czy elementów przedmiotowych i podmiotowych rzutuujących na ocenę czynu oraz innych okoliczności relewantnych z punktu widzenia końcowego rozstrzygnięcia w kwestii odpowiedzialności dyscyplinarnej studenta (np. okoliczności wyłączających odpowiedzialność karną lub ją ograniczających). W ramach czynności dowodowych podyktowanych wyjaśnieniem sprawy organ postępowania wyjaśniającego, a więc rzecznik dyscyplinarny, ma obowiązek, w myśl zasady obiektywizmu (art. 4 k.p.k. w zw. z art. 320 p.s.w.n.), uwzględniania okoliczności przemawiających zarówno na korzyść, jak i na niekorzyść studenta, którego czynu dotyczy postępowanie.

Wynikająca z treści art. 297 § 1 pkt 4 *in fine* k.p.k. w zw. z art. 320 p.s.w.n. powinność ustalenia w postępowaniu wyjaśniającym pokrzywdzonego (pokrzywdzonych) przewinieniem dyscyplinarnym koresponduje z celem ogólnym postępowania w sprawach dyscyplinarnych studentów, przewidującym uwzględnienie w jego toku prawnie chronionych interesów wskazanego podmiotu przy jednoczesnym poszanowaniu jego godności (art. 2 § 1 pkt 3 k.p.k. w zw. z art. 320 p.s.w.n.). Nie może ująć uwadze, że ustalenie pokrzywdzonego służy urealnieniu jego prawa do udziału w postępowaniu wyjaśniającym w charakterze strony procesowej (art. 286 ust. 1 w zw. z art. 315 ust. 1 zd. pierwsze p.s.w.n.).

Kierując spojrzenie w stronę ostatniego z wyróżnionych zadań postępowania wyjaśniającego, w punkcie wyjścia należy stwierdzić, że do niekwestionowanych można w istocie zaliczyć jego przedmiot, mając na myśli czynności składające się na realizację tego zadania, polegające na zebraniu, zabezpieczeniu i utrwaleniu dowodów. Zebranie dowodów, obejmujące ich poszukiwanie i przeprowadzenie, jest wprost konieczne, bez niego bowiem decyzja w kwestii podstaw do wniesienia wniosku o ukaranie lub innego zakończenia postępowania wyjaśniającego byłaby w gruncie rzeczy pozbawiona umocowania w faktach dowodowych. Zabezpieczenie dowodów służy przede wszystkim zapewnieniu ich ochrony przed utratą lub zniekształceniem, które by uniemożliwiały późniejsze przeprowadzenie dowodu i jego procesowe wykorzystanie. Zagwarantowaniu możliwości wykorzystania dowodów w toku dalszego postępowania podporządkowane jest również ich utrwalenie w ramach postępowania wyjaśniającego. W tym kontekście konieczne staje się podkreślenie, że zgodnie z § 10 ust. 1 r.p.w.d. każda

⁹ Tekst jedn. Dz.U. z 2020 r., poz. 1444, z późn. zm.; dalej: k.k.

czynność postępowania wyjaśniającego wymaga utrwalenia w formie protokołu określającego rodzaj czynności, czas trwania i miejsce jej dokonania oraz przebieg i uczestników tej czynności. Mając na względzie to rozwiązanie, z którego jasno wynika bezwzględny obowiązek utrwalenia czynności dowodowych w toku postępowania wyjaśniającego, można powiedzieć, że jego realizacja sprowadza się do *sui generis* produkcji dowodów pochodnych w postaci protokołów np. przesłuchania świadka, biegłego czy studenta, którego czynu dotyczy postępowanie wyjaśniające.

Na tle uregulowania analizowanego zadania postępowania wyjaśniającego do głębszej refleksji skłania określenie podmiotu, na rzecz którego następuje zebranie, zabezpieczenie i utrwalenie dowodów. Z treści art. 297 § 1 pkt 5 k.p.k. w zw. z art. 320 p.s.w.n. jasno wynika, że wymienione czynności są dokonywane dla sądu. Oznacza to, że nie służą one jedynie rzecznikowi dyscyplinarnemu do ustalenia prawnej i faktycznej możliwości uruchomienia postępowania dyscyplinarnego lub podstaw do zakończenia w inny sposób postępowania wyjaśniającego (złożenia do rektora wniosku o wymierzenie kary upomnienia lub umorzenia postępowania), lecz stanowią w istocie przygotowanie materiału dowodowego dla komisji dyscyplinarnej, a więc materiału dowodowego, który może stanowić podstawę faktyczną merytorycznego rozstrzygnięcia w kwestii odpowiedzialności dyscyplinarnej studenta. Na gruncie takiego rozwiązania rodzą się w sposób naturalny obawy przekształcenia rozprawy przed komisją dyscyplinarną w kontrolę prawidłowości ustaleń faktycznych dokonanych w postępowaniu wyjaśniającym, a w najlepszym wypadku, w powtórzenie czynności dowodowych przeprowadzonych w tym postępowaniu¹⁰. Wiąże się to ściśle z drugą z wyróżnionych kwestii, których rozwiązanie przesądza o obrazie interakcji postępowania wyjaśniającego i postępowania dyscyplinarnego w sprawach dyscyplinarnych studentów, mianowicie z wpływem czynności dowodowych dokonanych w pierwszym z tych stadiów na rozpoznanie sprawy w postępowaniu dyscyplinarnym. W świetle wyrażonych obaw wyłaniają się jednocześnie wątpliwości co do możliwości pogodzenia zadania polegającego na utrwaleniu w postępowaniu wyjaśniającym dowodów dla komisji dyscyplinarnej z założeniem koncepcyjnym, któremu podporządkowane jest – jak już wyżej ustalono – unormowanie zakresu wyjaśnienia sprawy w tym stadium, przewidującym supremację postępowania dyscyplinarnego nad postępowaniem wyjaśniającym w aspekcie rozpoznania spraw dyscyplinarnych studentów.

Podniesionych obaw i wątpliwości nie rozwiewa zawężenie zakresu utrwalenia dowodów dla komisji dyscyplinarnej na podstawie kryterium jego niezbędności, wynikające z art. 297 § 1 pkt 5 k.p.k. w zw. z art. 320 p.s.w.n. Nie tylko za sprawą samej przez się znacznej pojemności znaczeniowej tego kryterium,

¹⁰ W kontekście procesu karnego, w odniesieniu do zadań postępowania przygotowawczego, na zagrożenie takie zwracał silnie uwagę L. Schaff, (w:) *Zakres i formy postępowania przygotowawczego*, Warszawa 1961, s. 128 i n.

lecz także, a w zasadzie przede wszystkim, ze względu na kontekst normatywny wymagający uwzględnienia w ramach interpretacji art. 297 § 1 pkt 5 k.p.k., świadczący o tym, że zakres powinności utrwalenia dowodów w postępowaniu wyjaśniającym wykracza poza sferę czynności dowodowych służących ustaleniu podstaw do skierowania sprawy na drogę postępowania dyscyplinarnego (utrwalanych dla użytku rzecznika dyscyplinarnego) oraz czynności dowodowych, których utrwalenie dla komisji dyscyplinarnej dałoby się pogodzić z przywołanym powyżej założeniem koncepcyjnym, z racji tego głównie, że ich powtórzenie na rozprawie nie byłoby możliwe (czynności niepowtarzalne), ewentualnie powiązane z niewspółmiernymi trudnościami. Najbardziej bodaj wymowne we wskazanym kontekście jest uregulowanie ograniczenia dochodzenia w art. 325h k.p.k.¹¹, które zasada się na możliwości zawężenia zakresu czynności dowodowych podlegających utrwaleniu w formie pełnego protokołu do przesłuchania podejrzanego i pokrzywdzonego, oraz czynności, których nie będzie można powtórzyć w toku dalszego postępowania. Na podstawie przytoczonego przepisu można stwierdzić, że poza przewidzianym w nim na zasadzie wyjątku ograniczeniem postępowania przygotowawczego przebiegającego w formie dochodzenia zakres czynności podlegających, po myśli art. 297 § 1 pkt 5 k.p.k., utrwaleniu w pierwszym stadium procesowym dla sądu wykracza poza sferę wymienionych czynności, zwłaszcza rzecz jasna czynności dowodowych o charakterze niepowtarzalnym¹². Świadczy o tym zresztą unormowanie zawarte w końcowej części art. 325h k.p.k., z którego wynika, że w warunkach ograniczonego dochodzenia inne czynności dowodowe również podlegają utrwaleniu, tyle że w formie protokołu ograniczonego do zapisu najbardziej istotnych oświadczeń osób biorących udział w czynności. W rozpatrywanym kontekście niebagatelne znaczenie mają uregulowania odnoszące się bezpośrednio do postępowania wyjaśniającego w sprawach dyscyplinarnych studentów, w szczególności unormowanie zwrotu wniosku o ukaranie rzecznikowi dyscyplinarnemu w celu uzupełnienia postępowania wyjaśniającego, przewidziane w § 13 ust. 4 pkt 3 r.p.w.d.¹³. Nie może

---

¹¹ Na marginesie warto zaznaczyć, że nie wydaje się, aby dopuszczone przy użyciu klauzuli odpowiedniości dostosowanie przepisów Kodeksu postępowania karnego do postępowania wyjaśniającego w sprawach dyscyplinarnych studentów stanowiło dostateczną podstawę do zastosowania na jego gruncie art. 325g k.p.k. i tym samym ograniczenia jego zakresu. Dla takiego stanowiska interpretacyjnego można znaleźć pewne podstawy z jednej strony w treści § 10 ust. 1 r.p.w.d., z którego wynika sporządzenie w pełnej formie protokołu z każdej czynności dowodowej w postępowaniu wyjaśniającym, z drugiej zaś w uregulowaniu zwrotu wniosku o ukaranie rzecznikowi dyscyplinarnemu w celu uzupełnienia postępowania wyjaśniającego, zdającym się w gruncie rzeczy wykluczać możliwość ograniczenia podejmowanych w nim czynności dowodowych (§ 13 ust. 4 pkt 3 r.p.w.d.).

¹² Słusznie zwraca na to uwagę w aspekcie karnoprosesowym P. Brodzisz, (w:) J. Skorupka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2019, s. 739.

¹³ Na marginesie można jedynie podkreślić, że nie wydaje się najbardziej fortunate przyjęcie na gruncie powołanego przepisu, że w celu uzupełnienia postępowania wyjaśniającego następuje zwrot wniosku o ukaranie, a nie zwrot sprawy rzecznikowi dyscyplinarnemu. Wszak instytucja

ujść uwadze, na tle zestawienia tego przepisu z odpowiadającą mu pod względem koncepcyjnym konstrukcją zwrotu sprawy w celu uzupełnienia postępowania przygotowawczego w procesie karnym, uregulowaną w art. 344a k.p.k., że zwrot w celu uzupełnienia postępowania wyjaśniającego nie jest obwarowany ani stwierdzeniem istotnych braków w tym postępowaniu, ani znacznymi trudnościami, które powodowałyby dokonanie niezbędnych czynności dowodowych przez komisję dyscyplinarną. W obliczu tak szeroko zakreślonego uprawnienia komisji dyscyplinarnej do zwrócenia wniosku o ukaranie celem uzupełnienia postępowania wyjaśniającego, pozbawione racjonalnego uzasadnienia byłoby oczekiwanie wąsko zakreślonego utrwalenia dowodów dla komisji dyscyplinarnej w ramach postępowania wyjaśniającego. Mając w pamięci obowiązek utrwalenia każdej czynności dowodowej postępowania wyjaśniającego w formie protokołu (§ 10 ust. 1 r.p.w.d.), należy wprost stwierdzić, że uregulowanie zwrotu wniosku o ukaranie w celu uzupełnienia tego postępowania wręcz determinuje w wymiarze praktycznym szeroki zakres utrwalenia dowodów dla komisji dyscyplinarnej, którego w żadnym wypadku nie da się sprowadzić do zarysowanych nieco wyżej ram, odpowiadających koncepcji supremacji postępowania dyscyplinarnego nad postępowaniem wyjaśniającym. Można powiedzieć więcej, mianowicie, że w praktyce „śledczej” rzecznika dyscyplinarnego uregulowanie to wpłynie na rozszerzenie zakresu wyjaśnienia sprawy w postępowaniu wyjaśniającym ponad to, co jest potrzebne dla weryfikacji prawnej i faktycznej możliwości powstania postępowania dyscyplinarnego. W tym stanie rzeczy wąskie unormowanie stopnia wyjaśnienia sprawy (poznania procesowego) w pierwszym stadium postępowania w sprawie odpowiedzialności dyscyplinarnej studenta, zakotwiczone w treści art. 297 § 1 pkt 4 k.p.k. w zw. z art. 320 i w przepisach art. 313 ust. 2 p.s.w.n. oraz § 11 ust. 1 i 2 r.p.w.d., okazuje się mieć w istocie charakter fasadowy.

Powyższe obserwacje pozwalają w konkluzji stwierdzić, że unormowanie zwrotu wniosku o ukaranie rzecznikowi dyscyplinarnemu w celu uzupełnienia postępowania wyjaśniającego przekłada się w sposób istotny na realne zwiększenie ciężaru gatunkowego tego postępowania w aspekcie merytorycznego rozpoznania sprawy dyscyplinarnej studenta. Stanowiąc determinantę szerokiego zakresu utrwalenia dowodów dla komisji dyscyplinarnej w postępowaniu wyjaśniającym, sprawia, że postępowanie to nie przygotowuje jedynie gruntu dla powstania postępowania dyscyplinarnego i pod rozpoznanie w nim sprawy dyscyplinarnej studenta na rozprawie przez komisję dyscyplinarną, lecz faktycznie podlega niewspółmiernemu rozbudowaniu i przygotowuje sprawę dyscyplinarną pod jej rozstrzygnięcie przez tę komisję, dostarczając materiału dowodowego stanowiącego rdzeń podstawy faktycznej orzeczenia w kwestii odpowiedzialności, na którym opierają się ustalenia komisji.

---

w nim przewidziana wyraźnie różni się od zwrotu wniosku o ukaranie następującego w celu uzupełnienia braków tej skargi zasadniczej, uregulowanego w § 13 ust. 2 r.p.w.d.

Istotnym filarem, uprawomocniającym sformułowaną ocenę, bez którego nie dałoby się w ogóle pomyśleć o przerzuceniu ciężaru rozpoznania sprawy na postępowanie wyjaśniające, są uregulowania prawne, w których przejawia się wpływ materiału dowodowego utrwalonego w tym pierwszym stadium postępowania na rozpoznanie i rozstrzygnięcie sprawy w postępowaniu dyscyplinarnym. Wpływ ten można rozważać w dwóch aspektach, mianowicie, w aspekcie, w jakim wynika z dostępu komisji dyscyplinarnej do akt postępowania wyjaśniającego, oraz w aspekcie związanym z możliwością dowodowego wykorzystania materiału zgromadzonego w tym postępowaniu w charakterze podstawy faktycznej orzeczenia w kwestii odpowiedzialności dyscyplinarnej.

Kwestia wpływu postępowania wyjaśniającego na postępowanie dyscyplinarne w pierwszym z wyróżnionych aspektów znajduje jednoznaczne unormowanie w § 12 ust. 1 r.p.w.d., z którego wynika, że akta postępowania wyjaśniającego podlegają dołączeniu do wniosku o ukaranie kierowanego do komisji dyscyplinarnej. Rozwiązanie to nie odbiega w zasadzie od mechanizmu przewidzianego w przepisach Kodeksu postępowania karnego, przewidującego przesłanie sądowi wraz z aktem oskarżenia akt postępowania przygotowawczego z załącznikami (art. 334 § 1 k.p.k.). Stworzenie w przedstawiony sposób organowi orzekającemu niczym nieskrępowanej możliwości zaznajomienia się z aktami pierwszego stadium postępowania w sprawach dyscyplinarnych studentów nasuwa zastrzeżenia z punktu widzenia zagwarantowania maksymalnego prawdopodobieństwa osiągnięcia uwypuklonego na początku niniejszego opracowania merytorycznego celu postępowania dyscyplinarnego i tym samym rozstrzygnięcia o przedmiocie tego postępowania odpowiadającego zasadzie trafnej reakcji dyscyplinarnej. Zamierzając zdać pokrótce sprawę z tych zastrzeżeń, w pierwszej kolejności należy podkreślić, że pełny dostęp komisji dyscyplinarnej do akt postępowania wyjaśniającego, w tym także do materiału dowodowego, który nie będzie mógł być procesowo wykorzystany ze względu np. na uzyskanie dowodu z naruszeniem zakazu dowodowego, prowadzi do orzekania przez komisję pod wpływem sugestii płynącej z protokołów czynności dowodowych przeprowadzonych w pierwszym stadium postępowania, zawsze „skażonych”, choć nie zawsze w równym stopniu, oskarżycielskim nastawieniem rzecznika dyscyplinarnego jako organu ścigania dyscyplinarnego. Niesie to za sobą niebezpieczeństwo zacieśnienia horyzontu poznawczego komisji dyscyplinarnej poprzez podporządkowanie działalności rozpoznawczej i preferowanie w jej ramach wersji zdarzenia, w związku z którym toczy się postępowanie dyscyplinarne, wynikającej z lektury akt postępowania przygotowawczego. W tym świetle ukazuje się widmo przekreślenia zasady bezpośredniości w postępowaniu dyscyplinarnym w zakresie związanym z wymaganiami kształtowania własnego przekonania przez skład orzekający i dokonywania ustaleń faktycznych na podstawie dowodów pierwotnych, z którymi zetknął się bezpośrednio na rozprawie. Przede wszystkim jednak rodzi się obawa zatracenia przez komisję dyscyplinarną perspektywy bezstronnego

arbitra, bez której tak naprawdę pod znakiem zapytania staje prawidłowe, odpowiadające zasadzie trafnej reakcji dyscyplinarnej, rozstrzygnięcie w kwestii odpowiedzialności dyscyplinarnej w warunkach rzetelnego procedowania – osiągnięcie na płaszczyźnie odpowiedzialności dyscyplinarnej stanu sprawiedliwości materialnej i proceduralnej. W tym kontekście warto przywołać obraz rozprawy, możliwy dzięki dostępowi komisji dyscyplinarnej do akt postępowania wyjaśniającego, który tworzy przewodniczący składu orzekającego „zatopiony” w lekturze tych akt i kontrolujący zgodność niemal każdego słowa wyjaśnień i zeznań złożonych na rozprawie z tymi, które zostały złożone w postępowaniu wyjaśniającym¹⁴. Zbyteczne być może jest podkreślenie, że w obrazie tym trudno dostrzec aktywność poznawczą na miarę rozpoznania sprawy przez komisję dyscyplinarną i orzekania w kwestii odpowiedzialności dyscyplinarnej. Podniesione uwagi skłaniają do tego, aby w imię faktycznego urzeczywistnienia w postępowaniu dyscyplinarnym standardów gwarancyjnych wynikających z zasady bezstronności organu rozstrzygającego w kwestii odpowiedzialności dyscyplinarnej, zasady bezpośredniości, kontradyktoryjności oraz rzetelnego procesu wystąpić z postulatem ich uwzględnienia na gruncie konstrukcji przebiegu postępowania w sprawach dyscyplinarnych studentów poprzez wprowadzenie mechanizmu zakładającego odcięcie nieograniczonej możliwości sięgania do akt postępowania wyjaśniającego przez komisję dyscyplinarną w związku z merytorycznym rozpoznaniem sprawy.

Nie zmieniając przyjętej optyki, z perspektywy wskazanych wyżej standardów gwarancyjnych na krytykę zasługuje również rozwiązanie kwestii wpływu postępowania wyjaśniającego na postępowanie dyscyplinarne w drugim z wyróżnionych uprzednio aspektów. Regulacja prawna w tej materii opiera się na odpowiednim zastosowaniu w postępowaniu dyscyplinarnym przepisów Kodeksu postępowania karnego przewidujących wykorzystanie materiału dowodowego utrwalonego w postępowaniu przygotowawczym w toku merytorycznego rozpatrzenia sprawy na rozprawie głównej. Z przepisów tych wynika, że protokoły czynności dowodowych wygenerowane w pierwszym stadium procesowym mogą napływać szerokim strumieniem na rozprawę główną i są wówczas w zasadzie traktowane na równi z dowodami przeprowadzonymi na tym forum, składając się na podstawę wyroku. Na tym jednak nie koniec, ponieważ w rezultacie ich oceny, opartej na konfrontacji z dowodami przeprowadzonymi na rozprawie, mogą te ostatnie zastąpić i wbrew nim stanowić podstawę ustaleń faktycznych wyroku. Z obranej na początku niniejszego akapitu perspektywy, w szczególności z punktu widzenia zasady bezpośredniości, taki stan rzeczy trudno w pełni zaakceptować, zarówno w odniesieniu do procesu karnego, jak i – *mutatis mutandis* – postępowania w sprawach dyscyplinarnych studentów.

¹⁴ Por. w kontekście karnoprocessowym L. Schaff, *Zakres i formy...*, s. 134.

Żeby uniknąć niejasności, wymaga podkreślenia, że sformułowana ocena nie oznacza zakwestionowania w sposób absolutny możliwości wykorzystania czynności dowodowych utrwalonych w postępowaniu przygotowawczym lub postępowaniu wyjaśniającym w zakresie merytorycznego rozpoznania sprawy na rozprawie, w tym, oparcia na nich orzeczenia w kwestii odpowiedzialności karnej czy dyscyplinarnej. Zaprzeczałoby to przeprowadzonym rozważaniom, na gruncie których jednoznacznie opowiedziano się za koniecznością i dopuszczalnością utrwalenia dla składu orzekającego dowodów, co do których zachodzi niebezpieczeństwo, że nie będzie ich można powtórzyć w toku dalszego postępowania. Należy przyjąć, że na dowodach tych nie wyczerpuje się możliwość wykorzystania dowodów przeprowadzonych w postępowaniu przygotowawczym lub postępowaniu wyjaśniającym w toku merytorycznego rozpoznania i rozstrzygnięcia sprawy na rozprawie. Nie powinna ona natrafiać na opór w przypadku tzw. dowodów antycypowanych¹⁵, takich jak protokoły oględzin miejsca czy osoby, przeszukania, opinie biegłych, wyniki eksperymentu procesowego, a także w wypadku dowodów rzeczowych. Wystarczy w tym względzie zauważyć, że takie podejście dyktuje specyfika wskazanych dowodów, wyrażająca się m.in. w tym, że są one formą przekazu informacji o niezmiennej lub niemal niezmiennej treści (np. opinia biegłego, dowód rzeczowy) albo w sposobie uzyskania dowodu (wyniki eksperymentu procesowego)¹⁶.

Na kanwie ustaleń poczynionych w poprzednim akapicie można zogniskować krytyczną ocenę regulacji wpływu postępowania wyjaśniającego na postępowanie dyscyplinarne w sprawach studentów, zauważając, że odnosi się ona zasadniczo do możliwości wykorzystania w ramach merytorycznego rozpoznania sprawy na rozprawie protokołów wyjaśnień obwinionego oraz zeznań świadków złożonych w pierwszym z wymienionych stadiów. Jeśli chodzi o wyjaśnienia obwinionego, które złożył w postępowaniu wyjaśniającym w następstwie przedstawienia zarzutów w trybie § 7 i 8 r.p.w.d., to w punkcie wyjścia do sprecyzowania okoliczności warunkujących ich odczytanie należy zwrócić uwagę, że na gruncie postępowania dyscyplinarnego udział obwinionego w rozprawie, w odróżnieniu od udziału oskarżonego w rozprawie głównej w procesie karnym (por. art. 374 § 1 zd. pierwsze k.p.k.), ma w każdym wypadku charakter obowiązkowy. Stanowisko to znajduje oparcie nie tylko w przepisie § 15 ust. 1 pkt 4 r.p.w.d. określającym formę zawiadomienia obwinionego o rozprawie, którą stanowi wezwanie, ale przede wszystkim w treści § 18 ust. 2 r.p.w.d., regulującego porządek czynności na rozprawie i w kategoryczny sposób ujmującego powinność przesłuchania oskarżonego, co uwidacznia się szczególnie wyraźnie na tle zestawienia tego przepisu z warunkowym zwrotem „jeżeli oskarżony bierze udział w rozprawie”, którym posługuje się ustawodawca na gruncie unormowania przesłuchania oskarżonego na rozprawie

¹⁵ Zob. L. Schaff, *Zakres i formy...*, s. 138.

¹⁶ J. Zagrodnik, *Model interakcji...*, s. 179.

głównej w procesie karnym (art. 386 § 1 *in principio* k.p.k.). Uwzględnienie przedstawionego poglądu w związku z opatrzonym klauzulą odpowiedniości dostosowaniem art. 389 § 1 k.p.k. do postępowania dyscyplinarnego w sprawach studentów prowadzi do wniosku, że odczytanie w tym postępowaniu wyjaśnień obwinionego z postępowania wyjaśniającego może nastąpić, gdy odmawia on na rozprawie wyjaśnień, wyjaśnia odmiennie niż poprzednio albo oświadcza, że pewnych okoliczności nie pamięta. Poza wymienionymi przypadkami do odczytania wyjaśnień obwinionego może dojść w razie wystąpienia warunków do prowadzenia rozprawy podczas nieobecności obwinionego, mimo że jego udział w rozprawie jest obowiązkowy, wynikających z ograniczonego klauzulą odpowiedniości zastosowania na gruncie postępowania dyscyplinarnego przepisów art. 377 § 1 i 3 k.p.k. W zakresie odczytania w postępowaniu dyscyplinarnym zeznań świadków złożonych w postępowaniu wyjaśniającym znajduje odpowiednie zastosowanie przede wszystkim przepis art. 391 § 1 k.p.k., który daje podstawę do wyodrębnienia dwóch kategorii okoliczności stanowiących przesłanki odczytania zeznań świadka na rozprawie. Pierwsza z nich dotyczy sytuacji procesowych, w których świadek stawiał się na rozprawie. Odczytanie wówczas jego zeznań złożonych w pierwszym stadium procesowym może nastąpić, jeżeli bezpodstawnie odmawia zeznań, zeznaje odmiennie niż poprzednio albo oświadczy, że pewnych okoliczności nie pamięta. W innych układach procesowych odczytanie zeznań świadka jest dopuszczalne w razie jego niestawiennictwa na rozprawie będącego wynikiem pobytu za granicą, niemożności doręczenia wezwania, innych niedających się usunąć przeszkód stawienia się na rozprawie, zaniechania wezwania świadka na podstawie art. 350a k.p.k. albo jego śmierci.

W odniesieniu do postępowania dyscyplinarnego w sprawach studentów może nasuwać się pytanie w kwestii dopuszczalności odpowiedniego zastosowania na jego gruncie art. 350a k.p.k., który został przyjęty w drodze nowelizacji Kodeksu postępowania karnego z dnia 19 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw¹⁷. Przepis ten daje przewodniczącemu składu orzekającego możliwość zdecydowania w fazie przygotowania do rozprawy o zaniechaniu wezwania świadków, którzy zostali już przesłuchani w sprawie, przebywających za granicą lub mających stwierdzić okoliczności, które nie są tak doniosłe, aby konieczne było ich bezpośrednie przesłuchanie na rozprawie, w szczególności takie, którym oskarżony w swych wyjaśnieniach nie zaprzeczył. Spośród wielu zastrzeżeń, jakie wywołuje przytoczone unormowanie¹⁸, w aspekcie rozważanej w niniejszym opracowaniu problematyki,

¹⁷ Dz.U. z 2019 r., poz. 1694.

¹⁸ Szerzej J. Zagrodnik, *Model postępowania dowodowego na rozprawie głównej w świetle najnowszych propozycji nowelizacji k.p.k.*, (w:) R. Olszewski, D. Świecki, J. Kasiński, P. Misztal, K. Rydz-Sybilak, A. Małolepszy (red.), *Artes serviunt vitae sapentia imperat. Proces karny sensu largo. Rzeczywistość i wyzwania. Księga jubileuszowa Profesora Tomasza Grzegorzcyka z okazji 70. urodzin*, Warszawa–Łódź 2019, s. 227–229.

na podkreślenie zasługuje to, że prowadzi ono do istotnego rozszerzenia dopuszczalności odczytania zeznań świadków na podstawie art. 391 § 1 k.p.k. i w ten sposób do dalszego ograniczenia realizacji zasady bezpośredniości w ramach postępowania dowodowego na rozprawie. Nie tylko z tego względu, że zaniechanie wezwania świadków na rozprawę na podstawie art. 350a k.p.k. może obecnie nastąpić zarówno na wniosek oskarżyciela publicznego (art. 333 § 2 k.p.k.), jak i z urzędu, lecz przede wszystkim dlatego, że zaniechanie wezwania świadków na rozprawę nie jest już obwarowane zastrzeżeniem braku sprzeczności pomiędzy zeznaniami świadka i wyjaśnieniami oskarżonego. Brak takich sprzeczności pełni na gruncie art. 350a k.p.k. jedynie rolę egzemplifikacyjną w stosunku do kryterium zastosowania tego przepisu kryjącego się pod postacią nieostrego zwrotu „okoliczności, które nie są tak doniosłe, aby konieczne było bezpośrednio przesłuchanie świadków na rozprawie”.

Wątpliwości co do odpowiedniego zastosowania art. 350a k.p.k. na gruncie postępowania dyscyplinarnego mogą nasuwać się na tle uregulowania wymagań formalnych wniosku o ukaranie w § 12 r.p.w.d. oraz unormowania powinności przewodniczącego składu orzekającego w ramach przygotowania do rozprawy, do których należy ujęte w sposób stanowczy wezwanie na rozprawę świadków i biegłych, jeżeli zostali powołani (§ 15 ust. 1 pkt 5 r.p.w.d.). Do miana oczywistych może pretendować spostrzeżenie, że na gruncie macierzystego obszaru regulacji, a więc procesu karnego, zastosowanie art. 350a k.p.k. i zaniechanie wezwania świadków, którzy zostali wcześniej przesłuchani, należy wiązać, przy uwzględnieniu fazy procesowej, w której to następuje, ze świadkami, których wezwania żąda oskarżyciel w akcie oskarżenia, przedstawiając ich listę w wykazie dowodów (art. 333 § 1 k.p.k.). Biorąc pod uwagę to, że w rozporządzeniu regulującym tryb postępowania dyscyplinarnego wśród wymagań dotyczących struktury treściowej wniosku o ukaranie nie ma wykazu dowodów (§ 12 ust. 1 r.p.w.d.), można by pomyśleć, że wykaz taki nie musi być sporządzany, a w ślad za tym, iż uprawnienie przewodniczącego składu orzekającego do zaniechania wezwania świadków, którzy zostali przesłuchani, jest w pewnym sensie bezprzedmiotowe w fazie poprzedzającej rozprawę ze względu na brak żądania wezwania świadków ze strony rzecznika dyscyplinarnego. Na kanwie głębszej refleksji nie sposób uchylić się od konstatacji, że wniesienie wniosku o ukaranie bez wskazania dowodów wymagających przeprowadzenia na rozprawie, służących poparciu sformułowanego w nim zarzutu popełnienia przewinienia dyscyplinarnego, stawiałoby pod znakiem zapytania podstawy faktyczne oskarżenia lub zupełność postępowania wyjaśniającego i w związku z tym wymagałoby w istocie oceny pod kątem odmowy wszczęcia postępowania dyscyplinarnego (art. 17 § 1 pkt 1 w zw. z art. 339 § 1 pkt 2 k.p.k. i w zw. z art. 320 p.s.w.n.) lub zwrotu wniosku celem uzupełnienia postępowania wyjaśniającego (§ 13 ust. 4 pkt 3 r.p.w.d.). Mając to na względzie, należy stwierdzić, że przepis § 12 ust. 1 r.p.w.d., będący na gruncie postępowania wyjaśniającego odpowiednikiem przepisu art. 332 k.p.k.,

w którym uregulowane są podstawowe elementy struktury treściowej aktu oskarżenia, nie może stanowić dostatecznej podstawy do tego, aby w postępowaniu w sprawach dyscyplinarnych studentów, w odniesieniu do wniosku o ukaranie, wyłączyć odpowiednie zastosowanie przepisu art. 333 k.p.k., przewidującego dalsze wymagania treściowe aktu oskarżenia, w tym powinność zawarcia w nim wykazu dowodów, których przeprowadzenia na rozprawie domaga się oskarżyciel, czy listy ujawnionych pokrzywdzonych z podaniem m.in. ich adresów. Podstawy dla tego stanowiska można upatrywać w treści powołanego już wyżej przepisu § 15 ust. 1 pkt 5 r.p.w.d., w którym prawodawca przewiduje wezwanie na rozprawę świadków i biegłych, jeżeli zostali powołani. Posłużenie się w tym przepisie słowem „powołani” w stosunku do podlegających wezwaniu świadków i biegłych nie jest z pewnością najbardziej fortunne i trudno je uznać za wzór legislacyjnej perfekcji. Jeśli jednak weźmie się pod uwagę kontekst normatywny, w którym umiejscowiony jest omawiany przepis, to nie powinno nasuwać wątpliwości, że „powołanie” należy odnosić do świadków i biegłych, którzy zostali objęci wnioskami dowodowymi rzecznika dyscyplinarnego zawartymi we wniosku o ukaranie, ewentualnie do niego dołączonymi. Od razu należy również zaznaczyć, że kategoryczne ujęcie powinności wezwania wskazanych świadków w § 15 ust. 1 pkt 5 r.p.w.d., który na płaszczyźnie postępowania dyscyplinarnego jest odpowiednikiem art. 350 § 2 k.p.k., regulującego składniki zarządzenia przewodniczącego składu orzekającego o wyznaczeniu rozprawy głównej, nie stanowi wystarczającej przesłanki do tego, aby w postępowaniu dyscyplinarnym wyłączyć zastosowanie szczególnego, stanowiącego zresztą *lex posterior*, unormowania zawartego w art. 350a k.p.k. Przeprowadzone rozważania upoważniają w rezultacie do sformułowania wniosku, że w wypadkach określonych w wymienionym na końcu przepisie (w zw. z art. 320 p.s.w.n.) przewodniczący składu orzekającego w postępowaniu dyscyplinarnym w sprawach studentów może zaniechać wezwania określonych świadków, otwierając w istocie w ten sposób drogę do dowodowego wykorzystania zeznań przez nich złożonych w postępowaniu wyjaśniającym poprzez ich odczytanie na podstawie art. 392 § 1 k.p.k. w zw. z art. 320 p.s.w.n.

Dopełnieniem dotychczas zobrazowanych sytuacji, w których należy uznać za dopuszczalne odczytanie wyjaśnień i zeznań złożonych w postępowaniu wyjaśniającym, opierając się na założonym w sposób odpowiedni dostosowaniu art. 389 i art. 391 k.p.k. do obszaru regulacji postępowania dyscyplinarnego, jest wynikająca z art. 392 k.p.k. w zw. z art. 320 p.s.w.n. możliwość odczytania protokołów takich wyjaśnień lub zeznań, gdy bezpośrednie przeprowadzenie dowodu nie jest niezbędne, a żadna z obecnych stron, której wyjaśnienia lub zeznania dotyczą, temu się nie sprzeciwia.

Wzgląd na ramy tematyczne i objętościowe niniejszego opracowania skłania do podkreślenia, że poddanie szerszej analizie przedstawionych rozwiązań normatywnych w kwestii odczytania na rozprawie protokołów wyjaśnień obwi-

nionego i zeznań świadków nie wydaje się ani celowe, ani konieczne z punktu widzenia rozważanych zagadnień. Nie tylko dlatego, że oznaczałoby w istocie szczegółowe omówienie powołanych wyżej przepisów Kodeksu postępowania karnego, co skłania raczej – zważywszy na główny przedmiot prowadzonych rozważań – do poprzestania na odesłaniu do opracowania, w którym stosunkowo niedawno to uczyniono na gruncie stanu prawnego wskazanego Kodeksu wynikającego z nowelizacji z dnia 19 lipca 2019 r.¹⁹, lecz przede wszystkim z tego powodu, że poczynione dotąd ustalenia wystarczają w zupełności do tego, aby uzmysłwić sobie szeroko zakreśloną możliwość odczytania na rozprawie w postępowaniu dyscyplinarnym protokołów wyjaśnień i zeznań wygenerowanych w postępowaniu wyjaśniającym. W obliczu jej *sui generis* koincydencji z ustalonym wcześniej pełnym dostępem komisji dyscyplinarnej do akt postępowania wyjaśniającego oraz realnie szeroko zakrojonym utrwalaniem czynności dowodowych podejmowanych w tym postępowaniu, pozostaje jedynie potwierdzić wyrażone wcześniej przekonanie, że wynikający z poddanych analizie rozwiązań normatywnych faktyczny wpływ postępowania wyjaśniającego na rozpoznanie sprawy w postępowaniu dyscyplinarnym jest wyraźnie skrojony na miarę koncepcji supremacji pierwszego z tych stadiów nad drugim w ramach procesowych postępowania w sprawach dyscyplinarnych studentów.

Zdając sobie sprawę z tego, że ustalony w drodze przeprowadzonych rozważań kształt interakcji postępowania wyjaśniającego i postępowania dyscyplinarnego jest w znacznej mierze odbiciem wzajemnej relacji między postępowaniem przygotowawczym i postępowaniem głównym w procesie karnym, wynikającym z odpowiedniego zastosowania przepisów Kodeksu postępowania karnego w sprawach dyscyplinarnych studentów, nie można tracić z pola widzenia tego, że nie jest to odbicie zwierciadlane, chociażby z tego względu, że unormowanie w § 13 ust. 4 pkt 3 r.p.w.d. zwrotu wniosku o ukaranie celem uzupełnienia postępowania wyjaśniającego przyczynia się w istocie do petryfikacji rozwiązania koncepcyjnego zakładającego pierwszoplanową rolę postępowania wyjaśniającego w aspekcie rozpoznania spraw dyscyplinarnych studentów. Pozostając w tym „interakcyjnym” kontekście, warto na koniec zwrócić uwagę na kompozycję organów prowadzących postępowanie w sprawach dyscyplinarnych studentów w poszczególnych jego stadiach. Należy w związku z tym podkreślić, że rzecznikami dyscyplinarnymi są nauczyciele akademicki powołani do pełnienia tej funkcji przez rektora (art. 309 p.s.w.n.). Komisja dyscyplinarna składa się z kolei z przewodniczącego składu orzekającego, którym jest nauczyciel akademicki, i w równej liczbie z nauczycieli akademickich i studentów, jest więc w każdym wypadku organem kolegialnym (art. 311 p.s.w.n.). Status rzecznika dyscyplinarnego lub członka komisji dyscyplinarnej nie jest uwarunkowany

¹⁹ Zob. R. Ponikowski, J. Zagrodnik, (w:) J. Skorupka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2019, s. 1069–1079, 1081–1096.

legitymowaniem się przez nauczyciela akademickiego wykształceniem prawniczym, co jest o tyle zrozumiałe, że w przypadku niektórych uczelni wyższych, np. uniwersytetów medycznych, spełnienie takiego warunku byłoby niemożliwe albo natrafiałoby na istotne trudności. Można natomiast w związku z tym stwierdzić, że w przypadku postępowania w sprawach dyscyplinarnych studentów wzrasta w istocie znaczenie kolegiального orzekania w postępowaniu dyscyplinarnym. Nie wdając się w szczegółowe rozważania na temat kolegialności składu orzekającego²⁰, trzeba zauważyć, że do jej niekwestionowanych zalet należy zapewnienie wszechstronnej oceny rozpoznawanych spraw na podstawie potencjału poznawczego organu procesowego, który buduje współuczestniczenie w rozpoznaniu sprawy kilku współpracujących ze sobą osób. Kolegialność sprzyja intelektualnej wartości i bezstronności rozpatrzenia sprawy dyscyplinarnej studenta. Wydawać by się mogło, że to w sposób naturalny powinno przesądzać o ukształtowaniu interakcji postępowania wyjaśniającego i postępowania dyscyplinarnego w taki sposób, aby rozprawa przed komisją dyscyplinarną stanowiła rzeczywiście główne forum, na którym dochodzi do bezpośredniego zetknięcia się tej komisji z dowodami pierwotnymi, a zgromadzony w ten sposób materiał dowodowy stanowi rdzeń podstawy faktycznej orzeczenia w kwestii odpowiedzialności dyscyplinarnej studenta. Ponieważ na gruncie obecnego stanu prawnego jest inaczej, można pokusić się o puentę, że kolegialność składu orzekającego, której zalety ulegają wyostrzeniu na tle specyfiki organów postępowania w sprawach dyscyplinarnych studentów, definitywnie przemawia na rzecz istotnego ograniczenia *de lege ferenda* wpływu czynności dowodowych dokonywanych jednoosobowo w postępowaniu wyjaśniającym na rozpoznanie sprawy na rozprawie. Realizacja tego postulatu musi zakładać maksymalne zredukowanie możliwości oparcia podstawy faktycznej orzeczenia komisji dyscyplinarnej na materiale dowodowym wynikającym ze wskazanych czynności rzeczownika dyscyplinarnego.

REFERENCES

- Brodzisz P., (w:) J. Skorupka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2019
- Cieślak M., *Nieważność orzeczeń w procesie karnym PRL*, Warszawa 1965
- Cieślak M., *Polska procedura karna. Podstawowe założenia teoretyczne*, Warszawa 1984
- Kurowski M., (w:) D. Świecki (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. I, Warszawa 2018
- Ponikowski R., Zagrodnik J., (w:) J. Skorupka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2019
- Schaff L., *Zakres i formy postępowania przygotowawczego*, Warszawa 1961

²⁰ W kontekście karnoprosesowym zob. szerzej J. Zagrodnik, *Model interakcji...*, s. 482–486.

-
- Tylman J., (w:) P. Hofmański (red. naczelny), *System Prawa Karnego Procesowego*, t. X, R. A. Stefański (red.), *Postępowanie przygotowawcze*, Warszawa 2016
- Zagrodnik J., *Model interakcji postępowania przygotowawczego oraz postępowania głównego w procesie karnym*, Warszawa 2013
- Zagrodnik J., *Model postępowania dowodowego na rozprawie głównej w świetle najnowszych propozycji nowelizacji k.p.k.*, (w:) R. Olszewski, D. Świecki, J. Kasiński, P. Misztal, K. Rydz-Sybilak, A. Małolepszy (red.), *Artes serviunt vitae sapentia imperat. Proces karny sensu largo. Rzeczywistość i wyzwania. Księga jubileuszowa Profesora Tomasza Grzegorzycy z okazji 70. urodzin*, Warszawa–Łódź 2019
- Zagrodnik J., (w:) J. Zagrodnik (red.), *Proces karny*, Warszawa 2019